

Nr 823

Av fru Sjövall m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.

Finansministern har i proposition nr 82 år 1963 icke accepterat 1961 års nykterhetslagskommittés förslag om allmän legitimationskontroll utan i stället föreslagit en väsentlig skärpning av nu existerande kontroll, inom gällande bestämmelsers ram. Bl. a. skulle legitimation avkrävas kunderna även under tider av allmän tillströmning. Merkostnaden för denna utvidgning av kontrollen anges av finansministern utgöra »ett relativt begränsat belopp». Något försök till närmare precisering av storleken av detta belopp finns emellertid inte i propositionen.

1961 års nykterhetslagskommitté beräknade att den av dem föreslagna allmänna legitimationskontrollen skulle innebära en merkostnad för utminueringen av drygt åtta miljoner kr. per år förutom vissa övergångskostnader på $\frac{1}{2}$ miljon kr., fördelade på två år. Dessa merkostnader torde i dagens läge böra höjas till minst tio miljoner kr., bl. a. på grund av inträffade löneökningar.

Till dessa kostnader skall ock läggas utgifter för den kontroll som redan nu företages. Dessa är svårberäknade liksom de verkliga kostnaderna för propositionens förslag, framför allt därför att något lineärt samband icke råder mellan legitimationskontrollens volym och dess kostnader. En förhållandevis ringa skärpning av kontrollen kommer sannolikt att främst för små butiker framtvinga en lika stor ökning av personal och andra resurser som om man genomfört en allmän legitimationskontroll. Ju mer eftersträvar en effektiv kontroll även enligt finansministerns förslag, ju mer närmar man sig den allmänna legitimationskontrollen. Skall även det krympa förslaget ha någon effektivitet, bör kontrollen äga rum då huvudparten av inköpen sker, d. v. s. fredagar och lördagar.

Redan nu lär man då arbeta med övervägande extra personal, och redan nu har man haft svårigheter att kunna anställa tillräckligt många för att bara klara försäljningsanhopningen dessa dagar.

Sannolikt är det realistiskt att räkna med att en kontroll enligt finansministerns förslag, om den skall ha någon mening, kommer att medföra årliga kostnader på 5—10 miljoner kronor. Om sedan kostnaderna för re-

dan förefintlig kontroll skall läggas ovanpå denna summa eller kan ingå i den kan ej beräknas ur tillgängliga data.

I detta sammanhang förtjänar understrykas att flera remissinstanser avslagit vidgningen av olika skäl. Ett av huvudskälen har varit att den reella nykterhetsvårdande vinsten icke står i någon som helst proportion till de mycket stora kostnader denna kontroll drar. Som jämförelse må nämnas att de under budgetåret 1961/62 utbetalade anslagen under rubriken nykterhetsvård uppgick till 46,8 miljoner kr.

Skulle realkostnaderna för kontrollen stanna vid fem miljoner kronor är detta alltså mer än 10 % av vad den samlade nykterhetsvården erhåller. Det må ock erinras om att riksdagen kanske av arbetstekniska skäl löper risk att bortse från denna fördelning mellan olika nykterhetsvårdande verksamhetsområden, eftersom kostnaderna för inköpskontrollen är inbakade i budgeten hos Nya System AB.

Skälet till att föreslå denna utvidgade kontroll har varit den allvarliga utvecklingen av alkoholmissbruket främst bland ungdomar men även bland redan avancerade alkoholister samt langarproblemets omfattning. Det sannolika är att langarna förser främst ungdomen och alkoholisterna med sprit.

Vi vet mycket litet om langarna, hur de rekryteras etc. Enligt systembolagens och polisens kännedom synes två typer av langare ha utbildats, i sak innebärande en kopiering av narkotikahandelns system med i toppen icke narkotikahemfallna storköpare samt mellanhänder för direktförsäljning och uppletande av kunder. Dessa mellanhänder skulle i likhet med vad fallet är inom den illegala narkotikahandeln vara hemfallna åt missbruk av den vara de säljer. Enligt vissa uppgifter från polishåll anser man sig ha rätt att uppskatta gruppen storförsäljare till ca en fjärdedel av samtliga langare; dessa skulle ofta icke ens bruka alkohol.

Smålangarna, »gångarna», är däremot ofta förfallna alkoholister som för en »gångsup» som betalning accepterar sin langarroll.

Även de inköpsformer storlangarna nyttjat synes tendera till förändring, om man så vill anpassning till rådande risker. Tidigare köpte en langare ensam stora mängder alkohol i en butik. När detta observerades på systembolagen och anmäldes under hand till polismyndigheter och nykterhetsnämnder — ett förfarande som enligt propositionen skall få ökad användning — ändrade storlangarna metoder. Polisen lyckades ofta genom utförd utredning då få fast dem, däremot ägde nykterhetsnämnderna mera sällan möjlighet att ingripa, eftersom dessa langare var okända hos dem. Storlangarna lär nu ofta komma tre—fyra i en bil och samtliga i stället göra mindre inköp än tidigare. Därmed minskar möjligheterna att sätta fast dem genom att från butikerna anmäla deras inköp, svårare ju mer inköpen får »normalkaraktär». Kvar står då endast för polisen att ingripa i försäljningsögonblicken, utanför systembutikerna och på langarstråken, eller via smålangarna och deras avslöjanden.

En ökad kontroll i butikerna kommer troligen endast att leda till en ökning av svärkontrollerade inköp.

Den uppmaning finansministern — å sid. 87 — riktar till systembolagen, att butikspersonalen »vid försäljningen i erforderlig omfattning bör hålla uppsikt över butikslokalen och i viss utsträckning ägna uppmärksamhet åt dess närmaste omgivning» framstår som en omöjlighet, när man får höra att i Göteborg t. ex. betjänar en butikspersonal på 10—15 personer flera tusen kunder i en enda butik en fredag—lördag. Man vet att under nu pågående strejk har kunder gått från den ena kassan till den andra i samma butik och gjort flera inköp! Eftersom personalen dessa dagar, då tillströmningen av alkoholister och langare också är störst, ofta är otränad deltidspersonal, är dess möjligheter att ingripa starkt begränsade. Nyktra storlangare kan ej skiljas från den normala kunden, varken i uppträdande eller i kläder.

I propositionen uppges att den 1 november 1961 fanns totalt 10 953 personer uppförda på spärrlistor, langare i regel på mer än en lista och alltså dubbelbokförda. Av samtliga spärrade personer var 439 kvinnor, 1 072 manliga langare och 47 kvinnliga d:o. Vid en allmänt genomförd inköpskontroll beräknade nykterhetslagkommittén att antalet spärrade skulle komma att uppgå till det dubbla. Det är alltså för dessa 10 000—20 000 personers skull man vill införa en kontroll, som sannolikt till sin effekt blir obetydligt bättre än den kontroll man nu har och som skulle kosta samhället totalt ca fem miljoner kronor eller mer.

Det måste vara klart oriktigt att använda våra trots allt begränsade ekonomiska resurser på detta sätt, inte minst mot bakgrunden av att det är tveksamt om systembolagen kan erhålla den merpersonal fredagar—lördagar, som krävs för att ge reformen något innehåll.

Det måste vara riktigare att i stället bygga upp nykterhetsvårdens resurser men därtill främst polisens personalstyrka om man vill komma åt problemets kärna.

Narkotikamissbruk och illegal narkotikahandel har i alla länder visat sig effektivt kunna bekämpas endast med polisens hjälp. Den svenska polis-maktens resurser är otillräckliga för de uppgifter som redan nu åvilar polis-väsendet.

Vi bedömer nu föreslagna åtgärder om ökad inköpskontroll som ineffektiva men dyrbara.

Det är möjligt att en allmänt genomförd inköpskontroll byggd på andra lösningar än de alternativ nykterhetslagskommittén arbetat med skulle kunna konstrueras så att man med dess hjälp uppnådde ett effektivt system för att hindra langare och alkoholmissbrukare från att köpa sprit.

Under hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition måtte besluta

- 1) att antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen utom såvitt avser ändrad lydelse av 18, 63 och 66 §§ sagda förordning,
- 2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om vilka åtgärder som erfordras för att förstärka polisväsendet för bekämpande av langningsbrott.

Stockholm den 2 april 1963

Elisabet Sjövall

Sven Persson

Gösta Bohman

Bertil von Friesen

i Appuna